

Innst. 205 L

(2012–2013)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Prop. 47 L (2012–2013)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv.

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Forslag til midlertidig lov har som formål å sikre at barn i Norge som er født av surrogatmor i utlandet, får etablert juridiske bånd til sin pretenderende forelder. Pretenderende forelder er i denne sammenheng hun eller han som har hatt et felles ønske om å oppfostre barnet sammen med barnets far, og har inngått avtale med surrogatmor i utlandet. Loven retter seg dermed mot omsorgsforelder nummer to som er barnets sosiale forelder og således en omsorgsperson for barnet. Den pretenderende forelder er juridisk fars nåværende eller tidligere ektefelle, registrerte partner eller samboer, uansett kjønn. En forutsetning for å søke om foreldreskap etter den midlertidige loven er at farskap til barnet er fastsatt etter barneloven.

Høringsforslaget var begrenset til tilfeller der barnets juridiske far og pretenderende forelder har gått fra hverandre, og tilfeller der barnets juridiske far er død. På grunnlag av høringen foreslås å utvide forslaget til også å omfatte pretenderende forelder som er gift, registrert partner eller samboer med barnets far. Det vil dermed omfatte noen tilfeller (ektefeller og registrerte partnere) der det etter gjeldende rett i dag er adgang til å adoptere barnet (stebarnadopsjon). Det vil videre omfatte samboere som etter adopsjonsloven i dag ikke har adgang til stebarnadopsjon. Departementet legger til grunn at utvidelsen av personkretsen vil bidra til at de berørte

omsorgspersonene setter i gang prosessen som er nødvendig for å sikre barna sine juridisk. Departementet finner utvidelsen forsvarlig idet dette er en midlertidig lov som er begrenset til bare å gjelde for barn født av surrogatmor i utlandet, og som er i Norge på tidspunktet for søknadsfristen 1. januar 2014.

Rettsvirkningen av vedtak om foreldreskap etter den midlertidige loven er at barnet anses som juridisk fars og pretenderende forelders felles barn, og videre at barnet samtidig trer ut av rettsforholdet til surrogatmor. Foreldreskap etter loven innebærer at søker får foreldreansvar for barnet med mindre faren og søkeren avtaler noe annet. Forslag til midlertidig lov innebærer at enkelte bestemmelser i gjeldende adopsjonslov settes til side.

Forslaget vil møte de utfordringer som er oppstått for noen barn ved at den nærmeste omsorgspersonen til barnet født av surrogatmor i utlandet, ikke er barnets juridiske forelder etter norsk rett. Forslaget er forankret i hensynet til barnets beste og barns behov for rettslig tilknytning til sine omsorgspersoner (sosiale foreldre).

Forslaget gjelder en tidsbegrenset lov, og gjelder for saker der søknad er fremmet innen 1. januar 2014. Loven foreslås å gjelde for barn som er i Norge 1. januar 2014, det vil si at søknadstidsfristen blir skjæringstidspunktet. Departementet tar sikte på at loven oppheves 31. desember 2015.

1.2 Bakgrunnen for lovforslaget

Det er i norsk rett ikke gitt særskilte regler om surrogati. Dette betyr at de generelle reglene om etablering av morskap og farskap gjelder. Etter barneloven § 2 første ledd skal kvinnen som føder barnet regnes som barnets mor. Etter annet ledd er en avtale om å føde barn for en annen kvinne ikke bindende. Videre er det etter lov 5. desember 2003 nr. 100 om

humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. (bioteknologiloven) § 2-15 ikke adgang til eggdonasjon. Det følger av dette at surrogati på disse vilkår ikke er tillatt i Norge. Til tross for dette er det et faktum at enkelte norske borgere reiser til andre land for å inngå avtaler om surrogati.

Det har siden januar 2010 pågått et arbeid for å klargjøre rettstilstanden for hvordan saker der barn født av surrogatmor i utlandet skal behandles.

De fleste barna i Norge født av surrogatmor i utlandet vil kunne ivaretas gjennom gjeldende regelverk. Dagens regelverk er imidlertid ikke tilstrekkelig til å sikre rettslige bånd mellom barn og pretenderende forelder etter samlivsbrudd eller etter at juridisk far er død. Forslaget om en midlertidig lov som ble sendt på høring 30. mars 2012 tok derfor sikte på å omfatte disse øvrige tilfellene.

Utgangspunktet for utforming av høringsnotatet var å foreslå en hjemmel for å sikre de aktuelle barnas rettslige bånd til sine omsorgsforeldre, for de tilfeller dette ikke kunne skje etter gjeldende regelverk. Videre var departementet opptatt av at den midlertidige loven ikke skulle danne presedens for fremtidig lovarbeid.

Lovforslaget fremmes på bakgrunn av en utredning av de juridiske muligheter som foreligger for å sikre barna juridiske foreldre etter norsk rett. Det har vært et tungtveiende hensyn å utforme lovforslaget mest mulig i tråd med gjeldende norsk barne- og adopsjonslovgivning. Det tilføyes at det etter barneloven ikke kan fastsettes to farskap til ett og samme barn, men at foreldreskap for pretenderende far kan etableres etter adopsjonsloven. Det kan heller ikke etableres morskap etter barneloven for en kvinne som ikke har født barnet, men foreldreskap kan i slike tilfeller etableres etter adopsjonsloven. Det har ikke vært aktuelt for departementet å foreslå en midlertidig lov om foreldreskap for å sikre barna i Norge født av surrogatmor i utlandet foreldreskap i strid med disse grunnleggende prinsipper i norsk rett for etablering av foreldreskap. Det fødes rundt 60 000 barn i Norge hvert år, og det foreligger kun et fåtall saker som er feilregistrert i folkeregisteret etter bruk av surrogati i utlandet (innenfor et gitt tidsrom i 2010/2011). Løsninger for disse sakene, og andre uavdekkede tilfeller, må søkes løst mest mulig i samsvar med gjeldende barnelov og adopsjonslov slik at man ikke undergraver de generelle ordningene for etablering av foreldreskap som fungerer tilfredsstillende for majoriteten av barn.

Departementet foreslår imidlertid på grunnlag av høringen å utvide forslaget til også å omfatte pretenderende forelder som er gift, registrert partner eller samboer med barnets juridiske far. Forslaget vil dermed omfatte noen tilfeller (ektefeller og registrerte

partnere) der det etter gjeldende rett i dag er adgang til å adoptere barnet (stebarnsadoptsjon). Det vil videre omfatte samboere som etter adopsjonsloven i dag ikke har adgang til stebarnsadoptsjon. Hensikten med å utvide personkretsen er å bidra til at omsorgspersonene nå selv tar ansvar for å sikre barna juridisk i tråd med norsk lov.

Departementet er i gang med en bredere utredning av spørsmål knyttet til foreldreskap etter bruk av surrogati i utlandet. Midlertidige overgangsordninger om foreldreskap hjemlet i forskrift og lov skal ikke danne presedens for dette fremtidsrettede arbeidet.

1.3 Gjeldende rett

For nærmere beskrivelse av gjeldende rett vises det til proposisjonen.

1.4 Formål og avgrensninger

Forslag til midlertidig lov har av hensyn til barnets beste som formål å sikre at barn i Norge som er født av surrogatmor i utlandet, i visse tilfeller kan få etablert juridiske bånd til sin pretenderende forelder (sosial forelder/omsorgsperson). Se lovutkastet § 1.

Den midlertidige loven vil kunne legge til rette for at barn får juridisk tilknytning til begge sine omsorgspersoner. Den vil også gjelde for samboere, som etter gjeldende rett ikke har mulighet til å oppnå foreldreskap for et barn ved adopsjon.

Det er flere hensyn som gjør seg gjeldende ved utforming av den midlertidige loven. Barnet, pretenderende forelder og surrogatmor (og eventuelt hennes ektemann) kan ha ulike interesser som helt eller delvis er beskyttet av menneskerettighetene som er en del av norsk rett. Når det gjelder surrogatmors posisjon, er det viktig å være oppmerksom på at overføring av foreldreskap etter den midlertidige loven innebærer at hun trer ut av rettsforholdet til barnet. Pretenderende foreldre kan også ha ulike interesser, særlig etter skilsmisse eller samlivsbrudd. Forslaget bygger på en avveining av de ulike hensyn som gjør seg gjeldende, hvor hensynet til barnets beste har vært avgjørende.

Forslag til ny midlertidig lov er begrenset på flere måter. For det første gjelder den kun barn i Norge (der det er søkt om foreldreskap innen fristen 1. januar 2014) og som er født av surrogatmor i utlandet. Farskapet må være etablert etter barneloven. Det foreslås at loven oppheves 31. desember 2015. Forslaget forutsetter videre at søker selv bidrar til å opplyse saken. Tilfeller der for eksempel to personer er utpekt som far for ett og samme barn, men ingen av dem bidrar til å få avklart hvem som er barnets biologiske far, vil ikke omfattes av den midlertidige loven.

1.5 Nærmere om forslaget

1.5.1 Høringsforslaget

Departementet foreslo i høringsnotatet at det for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet gis en midlertidig lov som gir adgang til å etablere et rettslig barn-foreldre-forhold til pretenderende forelder som sammen med juridisk far har inngått avtale med surrogatmor. Forslaget til midlertidig lov var i høringsnotatet begrenset til de tilfeller der juridisk far er død eller samlivet mellom far og søker er opphørt. Departementet la til grunn at det er i tråd med FNs barnekonvensjon at norske myndigheter bidrar til at barn bosatt i Norge sikres en juridisk far og mor etter norsk rett der det er mulig. Det ble vist til at det er viktig å legge til rette for at et barn får juridisk tilhørighet til de personer som skal ha omsorgen.

Departementet viste i høringsnotatet til at samboere i dag ikke har adgang til stebarnsadoptsjon etter adopsjonsloven. Departementet foreslo for disse aktuelle sakene at adgangen til å etablere foreldreskap etter dødsfall og samlivsbrudd også skal gjelde for tidligere samboere. Det ble ikke stilt krav til samboerforholdets eksistens og varighet. Det ble ikke foreslått noen generell adgang for samboere til å stebarnsadoptere hverandres barn i høringsnotatet, idet lovforslaget gjelder en midlertidig lov for å sikre barn i Norge født av surrogatmor i utlandet. Det ble vist til at spørsmålet om samboeres adopsjonsadgang vil bli vurdert i forbindelse med oppfølging av Adopsjonsutvalgets NOU 2009:21. Det ble i høringsnotatet foreslått at adopsjonslovens bestemmelser skal gjelde om ikke annet følger av den midlertidige loven. Departementet la til grunn at etablering av foreldreskap normalt vil være til barnets beste der omsorgspersonen (pretenderende forelder) sammen med juridisk far har inngått avtale med surrogatmor og hvor omsorgspersonen har deltatt i barnets liv fra fødselen av, jf. adopsjonsloven § 2.

Høringsnotatet redegjorde for at etablering av foreldreskap i utgangspunktet ikke kan finne sted uten at forelder med foreldreansvar har samtykket, jf. adopsjonsloven § 7 første ledd. Dersom surrogatmor mot formodning har del i foreldreansvaret, må også hennes samtykke innhentes, jf. adopsjonsloven § 7 første ledd. I tilfeller der surrogatmor ikke har del i foreldreansvaret skal hun, så vidt mulig, gis anledning til å uttale seg, jf. adopsjonsloven § 7 tredje ledd.

I høringsnotatet ble det gjort oppmerksom på at det kan forekomme tilfeller der søker ikke kan legge frem et samtykke fra juridisk far. Dette kan være tilfellet der juridisk far er død, eller der han ikke ønsker å medvirke etter at samlivet med søker er opphørt. For slike tilfeller foreslo departementet at utenlandsk dom, administrativ avgjørelse eller kontrakt som dokumenterer et felles ønske om å oppfostre barnet,

kan tre i stedet for et slikt samtykke. Dette vil være et unntak fra gjeldende adopsjonslov § 7 første ledd som innebærer at det alltid skal innhentes samtykke fra forelder med foreldreansvar. Departementet valgte i forslaget å la barnets behov for rettslig tilknytning til den omsorgspersonen som har vært til stede fra fødselen av gå foran hensynet til den juridiske fars bestemmelsesrett etter norsk rett. Prinsippet om barnets beste tilsier at barnet som allerede er i Norge, bør sikres juridisk tilknytning til begge sine pretenderende foreldre. Departementet mente at denne løsningen er forsvarlig idet den kun innskrenker juridisk fars rettigheter, ikke surrogatmors.

Departementet foreslo i høringsnotatet at det i den midlertidige loven skal være adgang til å etablere foreldreskap med de rettsvirkninger som gjelder for stebarnsadoptsjon etter adopsjonsloven. Pretenderende forelder kan i dag adoptere barnet som enslig. Dette vil som oftest likevel ikke være aktuelt på grunn av rettsvirkningene av slik adopsjon idet barnet da mister sin rettslige tilknytning til juridisk far og hans familie. Det vil normalt ikke være ønskelig. Høringsnotatet foreslår derfor en adgang til å overføre foreldreskap med den virkning at barnet anses som juridisk fars og pretenderende forelders felles barn, samtidig som barnet trer ut av rettsforholdet til surrogatmor. Det ble lagt til grunn at ved etablering av foreldreskap får søker blant annet foreldreansvar for barnet.

1.5.2 Reguleringsmåte

1.5.2.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Som uttalt i høringsnotatet viser departementet til at det er behov for en bred utredning av spørsmål knyttet til foreldreskap etter bruk av surrogati i utlandet. Det ble også understreket at midlertidige overgangsordninger om foreldreskap hjemlet i forskrift og lov ikke skal danne presedens for dette arbeidet. Departementet er enig i at det er et behov for mer utredning på området for surrogati og etablering av foreldreskap, og det vises her blant annet til det pågående arbeidet i Haagkonferansen for internasjonal privatrett, der Norge er medlem.

Noen høringsinstanser mener at de aktuelle barnas juridiske rettigheter må ivaretas på andre måter enn gjennom forslag om en midlertidig lov, og enkelte mener at dette må skje gjennom adopsjon eller ved anerkjennelse av utenlandske dokumenter. Departementet viser til at kjernen i lovforslaget er å gi et rettslig grunnlag for å etablere foreldreskap der dette ikke kan oppnås etter barneloven (inkludert midlertidig forskrift) og heller ikke ved adopsjon.

Når det gjelder ønsket om å innføre en generell adgang til anerkjennelse, viser departementet til at utgangspunktet i norsk rett er at utenlandske rettsav-

gjørelser ikke anerkjennes her i landet med mindre det er særskilt hjemmel for det, jf. lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvis-teloven) § 19-16. Det er en begrenset adgang til å anerkjenne dommer og andre myndighetsavgjørelser om farskap etter barneloven, men denne legger ikke til rette for å etablere to farskap til ett og samme barn. Etter norsk rett er det i dag ikke aktuelt å anerkjenne fødselsattester fra andre land, eller å anerkjenne dommer og andre myndighetsavgjørelser om foreldreskap bortsett fra farskap. Adopsjonsloven har for øvrig egne regler for anerkjennelse av utenlandske adopsjoner. Departementet vil ikke fremme forslag om en så omfattende endring av gjeldende norsk rett i en midlertidig lov med et begrenset nedslagsfelt. Det er av avgjørende betydning at eventuelle omfattende endringer i gjeldende norsk rett på dette punkt utredes bredt og ses i en større sammenheng. Spørsmålet om anerkjennelse av utenlandske dommer og myndighetsavgjørelser er et av hovedspørsmålene i Haagkonferansens pågående utredning om surrogati.

Flere høringsinstanser har merknader om forholdet mellom den midlertidige loven og adopsjonsloven. Det foreslås også at begrepet «etablering» av foreldreskap erstattes med begrepet «overføring». Departementet er enig i at begrepet «overføring» av foreldreskap bør benyttes i lovforslaget, men ønsker ut over dette ikke å foreta ytterligere presiseringer i loven om forholdet til adopsjonsloven. Det fremgår dessuten av lovutkastet § 2 siste ledd at «adopsjonsloven gjelder om ikke annet følger av loven her».

1.5.3 Vilkår

1.5.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Noen høringsinstanser har bedt om en tydeliggjøring i formålsbestemmelsen av hvilke tilfeller som omfattes. Departementet viser til at lovutkastet §§ 1 og 2 må ses i sammenheng. Det er ikke hensiktsmessig å gjenta vilkårene som nærmere avgrenser hvilke tilfeller som omfattes i formålsbestemmelsen. Departementet foreslår imidlertid følgende henvisning fra § 1 til § 2 for å tydeliggjøre noe mer hvilke tilfeller som omfattes:

«Formålet med loven er av hensyn til barnets beste å gi en midlertidig adgang til å overføre foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet for de tilfeller som omfattes av § 2.»

Departementet viser til at lovforslaget som ble sendt på høring ga rettslig grunnlag for å etablere foreldreskap der dette ikke kan oppnås etter barneloven og heller ikke ved adopsjon fordi barnets rettslige bånd til juridisk far ved en adopsjon brytes. Departementet foreslår her en utvidelse av lovforslaget slik at dette også omfatter pretenderende forelder i sambo-

erskap med juridisk far, og også pretenderende forelder i ekteskap eller registrert partnerskap med juridisk far. Det kan reises noen innvendinger mot en utvidelse. En utvidelse til å gjelde samboere medfører en ytterligere forskjellsbehandling, idet det etter gjeldende rett ikke er mulig for samboere å stebarnsadoptere hverandres barn. I høringsnotatet i brev av 29. oktober 2012 om endringer i adopsjonsloven foreslår departementet at samboere skal kunne bli vurdert som adoptivforeldre på lik linje med ektepar. Det er likevel forskjeller. I høringsnotatet om adopsjon stilles det krav til samboerskapets stabilitet. Det ligger ingen krav til samboerskapet inne i forslag til midlertidig lov. Forslaget om å utvide personkretsen til å gjelde gifte/registrerte partnere medfører videre at man beveger seg vekk fra forutsetningen om at dette skal være en ordning for de som i dag ikke kan oppnå foreldreskap på annet vis, jf. gifte/registrerte partnere som i dag kan stebarnsadoptere. Departementet ser at det kan reises innvendinger mot å innføre en konkurrerende ordning for etablering av foreldreskap for ektefeller og registrerte partnere. Videre kan det reises innvendinger mot å behandle de aktuelle barna enda mer spesielt enn nødvendig.

Når departementet likevel har valgt å foreslå en utvidelse, har dette sammenheng med et ønske om delvis å imøtekomme ønsker i høringen. Videre er det et forsøk på å få de pretenderende foreldre til selv å ta et større ansvar for og mer initiativ til å starte den juridiske sikringen av barna.

Når det gjelder en eventuell plikt til å etablere foreldreskap for den som har inngått avtale om surrogati sammen med barnets juridiske far, viser departementet til at en slik pliktbestemmelse ville avvike vesentlig fra gjeldende rett. En slik ordning måtte i så fall også vært utredet nærmere i forhold til våre menneskerettslige forpliktelser, og dette er uansett ikke mulig innenfor de ønskede tidsrammer for forslag om midlertidig lov.

Departementet har på bakgrunn av høringen kommet til at det er behov for å tydeliggjøre i lovteksten hvorvidt det kreves samtykke fra far. Departementet foreslår at det fremgår av lovutkastet § 2 første ledd at der det ikke foreligger et samtykke fra barnets far om overføring av foreldreskapet fra surrogatmor til søker, kan den fremlagte dokumentasjonen tre i stedet for et samtykke fra barnets far. Det fremgår av dette at det ikke er et krav for overføring av foreldreskapet at far samtykker. Det sentrale er at utenlandsk dom, administrativ avgjørelse eller kontrakt som kan dokumentere et felles ønske om å oppfostre barnet, nettopp skal tre i stedet for et samtykke fra barnets far der far er død eller motsetter seg overføring av foreldreskap. Hvorvidt far har gitt et samtykke eller ikke, vil likevel ha betydning for vurderingen av hva som er til barnets beste.

Departementet viser til at lovutkastet § 2 første ledd innebærer unntak fra gjeldende adopsjonslov, og ser innvendingene mot en slik bestemmelse. Når departementet likevel foreslår en mulighet til adopsjon uten samtykke fra juridisk far, er dette av hensyn til barnets beste. Barnet og en sosial forelder som har vært til stede i barnets liv fra fødselen av, vil normalt ha en nær barn-foreldre-relasjon som bør kunne formaliseres gjennom etablering av foreldreskap, til tross for senere motsetninger og konflikter mellom de pretenderende foreldrene.

Lovutkastet § 2 første ledd innebærer at utenlandsk dom, administrativ avgjørelse eller kontrakt som dokumenterer et felles ønske om å oppfostre barnet, kan tre i stedet for et samtykke fra barnets far. Departementet mener at det er forsvarlig og rimelig å gi en slik adgang for tilfeller der et opprinnelig felles ønske om å oppfostre barnet sammen kan dokumenteres. Det foreslås ingen automatikk på dette punkt, det skal snarere skje en helhetlig vurdering av om et konkret dokument kan og bør legges til grunn som «et felles ønske». En avtale med surrogatmor inngått av paret i fellesskap kan i den enkelte sak være tilstrekkelig til å dokumentere et felles ønske.

Departementet har etter høringen kommet til at barnets uttalerett og samtykkekompetanse bør fremheves og tydeliggjøres i lovteksten. Se lovutkastet § 2 tredje ledd.

Når det gjelder barns rett til å kjenne sin mor og far, viser departementet til merknader til lovbestemmelsene, videreført fra høringsnotatet, der det presiseres at adopsjonsloven § 12, om at adoptivforeldre «skal så snart som tilrådelig fortelle adoptivbarnet at det er adoptert», gjelder tilsvarende etter den midlertidige loven. Videre har barnet krav på å få opplyst fra myndighetene hvem de opprinnelige foreldre er når det er fylt 18 år, jf. adopsjonsloven § 12 annet ledd. Videre er barnets rett til å kjenne sin mor ivare tatt ved at surrogatmor er part i sak etter den midlertidige loven og skal gi sitt samtykke eller uttalelse til spørsmålet om overføring av foreldreskap. Departementet mener derfor at lovforslaget samlet sett legger til rette for at barnets rett til å få kunnskap om sitt opphav i tråd med menneskerettighetene, kan oppfylles.

Departementet foreslår etter høringen at det tas inn en reservasjon om tvang i formålsbestemmelsen. Se lovutkastet § 1.

1.5.4 Rettsvirkninger

1.5.4.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Barnet får ved overføring av foreldreskap samme rettsstilling til juridisk far og pretenderende forelder som om det hadde vært deres felles barn.

Juridisk far og den som innvilges foreldreskap får felles foreldreansvar. Se lovutkastet § 2 fjerde ledd.

Det fremgår av lovteksten at overføring av foreldreskap innebærer at barnets rettsforhold til surrogatmor brytes, se lovutkastet § 2 fjerde ledd. Departementet viser for øvrig til at lovutkastet § 2 fjerde ledd bestemmer at adopsjonsloven gjelder med mindre det er gjort unntak i den midlertidige loven.

Når det gjelder statsborgerskap, vises det til ny § 5 a i statsborgerloven.

1.5.5 Jurisdiksjon, vedtaksmyndighet, saksbehandling

1.5.5.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Departementet opprettholder forslaget i høringsnotatet om at norske myndigheter skal ha jurisdiksjon til å behandle saker etter den midlertidige loven når søker er bosatt i Norge og barnet oppholder seg i Norge. Saken skal da behandles etter norsk lov. Se lovutkastet § 3 første ledd.

1.5.6 Ikrafttredelse, opphevelse

1.5.6.1 DEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Departementet holder fast på at loven skal tre i kraft straks. Departementet foreslår at loven skal gjelde ut år 2015, det vil si at den oppheves 31. desember 2015. Departementet har som intensjon å få på plass nye bestemmelser i adopsjonsloven før eller samtidig med at midlertidig lov oppheves. Et sentralt skjæringstidspunkt etter loven er søknadsfristen 1. januar 2014. Søknadsfristen som foreslås innebærer at loven gjelder for barn som er i Norge 1. januar 2014.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Gunn Karin Gjøl, Kåre Simensen, Arild Stokkan-Grande og Lene Vågslid, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, Øyvind Korsberg og Ib Thomsen, fra Høyre, Linda C. Hofstad Helleland og Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, Rannveig Kvifte Andresen, fra Senterpartiet, Olov Grøtting, og fra Kristelig Folkeparti, Øyvind Håbrekke, vil vise til at den midlertidige loven har som formål å sikre de juridiske rettighetene til barn født av surrogatmor i utlandet. Loven retter seg mot omsorgsforelder nummer to som er barnets sosiale forelder og således omsorgsperson for barnet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, vil peke på at overgangsloven er nødvendig for å fange opp de tilfeller der foreldreskap ikke kan etableres etter gjeldende regelverk; barneloven, den midlertidige forskriften og adopsjonsloven. Dette gjelder tilfeller etter samlivsbrudd eller etter at juridiske far er død.

Flertallet støtter imidlertid også regjeringens forslag om å utvide loven til å gjelde pretenderende forelder som er gift, registrert partner eller samboer med barnets juridiske far. Flertallet mener dette er riktig for å legge til rette for en likeverdig etablering av foreldreskap uavhengig av om det foreligger et samlivsbrudd eller dødsfall. For mange av disse familiene anses det som mer naturlig at foreldreskapet overføres enn at de må stebarnsadoptere.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, er tilfreds med at regjeringen finner gode juridiske løsninger for de utfordringer som er oppstått for noen barn ved at den nærmeste omsorgspersonen til barnet som er født av surrogatmor i utlandet, ikke er barnets juridiske forelder etter norsk rett. Dette medfører kompliserte juridiske problemstillinger knyttet til etablering av foreldreskap, foreldreansvar, statsborgerskap, utstedelse av pass og immigrasjon.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, mener det er viktig at disse barna sikres rettigheter på lik linje med alle andre barn i Norge og mener vi på denne måten best oppfyller barnekonvensjonen og at barns beste legges til grunn. Flertallet vil også peke på at mange av disse familiene har levd i den tro at barnet har en juridisk tilhørighet til begge sine omsorgspersoner. Dette på bakgrunn av råd og veiledning fra offentlige myndigheter som i etterkant har vist seg å være feil.

Flertallet vil vise til midlertidig forskrift av 23. mai 2012 gitt med hjemmel i barneloven § 85 annet ledd om anerkjennelse av farskap fastsatt i utlandet for barn født av surrogatmor i utlandet. Forskriften retter seg mot saker der farskap er fastsatt etter dom eller administrativ avgjørelse av kompetent myndighet i utlandet. Flertallet vil understreke at etablering av farskap er avgjørende for å kunne overføre foreldreskap og etablere foreldreskap nummer to i tråd med den foreslåtte overgangsloven.

Flertallet vil understreke at det er et tungtveiende hensyn å utforme loven mest mulig i tråd med gjeldende rett innenfor barne- og adopsjonslovgivningen og at det derfor ikke er adgang etter barneloven til å fastsette to farskap til ett og samme barn. I slike tilfeller må foreldreskap for pretenderende far nummer to etableres etter adopsjonsloven eller overgangsloven.

Flertallet vil vise til at loven også åpner for å overføre foreldreskap til omsorgsforelder nummer to hvor det har vært et samlivsbrudd og far motsetter seg overføring. I disse tilfellene som vil være svært konfliktfylte mener flertallet det er særdeles viktig med en individuell vurdering av barnets beste og at det ikke minst i disse tilfellene må legges avgjørende vekt på barnets behov for å knytte juridiske bånd til sin pretenderende forelder.

Flertallet vil vise til at Skattedirektoratet har avdekket tilfeller hvor morskap og farskap til barn født ved surrogatmor i utlandet er registrert i Folkeregisteret uten at det juridiske morskap eller farskap etter barneloven eller adopsjonsloven er i orden. For disse familiene som har fått brev fra direktoratet med varsel om retting av mulig feilregistrert foreldreskap, legger flertallet til grunn at norske myndigheter foretar en hurtig saksbehandling slik at disse barna får etablert juridisk foreldreskap til sine omsorgsforeldre uten at det blir nødvendig å iverksette vedtak om sletting av foreldreskap i Folkeregisteret.

Flertallet forutsetter at man legger samme saksbehandlingspraksis til grunn for overførsel av foreldreskap ved bruk av overgangsloven som ved adopsjon. Flertallet viser til brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet av 9. oktober 2011, oppdatert senest 26. november 2012 til underliggende etater, hvor man fastslår at søknad om adopsjon sendes direkte til regionen i Bufetat. Regionen påser at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes, jf. forvaltningsloven § 17 og at kommunen bistår Bufetat i å opplyse saken.

Komiteen er kjent med at regjeringen er i gang med en bredere utredning av spørsmålet om foreldreskap etter bruk av surrogati.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti legger til grunn at praktisering av surrogati er i strid med hensynet til barns, kvinners og samfunnets interesser. Det legges derfor til grunn at de videre utredninger regjeringen er i gang med, baseres på et fortsatt forbud mot surrogati og at regelverket så langt som mulig utformes ut fra et ønske om å begrense surrogatiindustriens virksomhet internasjonalt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Kristelig Folkeparti, tar ikke stilling til de omfattende problemstillingene knyttet til surrogati gjennom denne overgangsloven og har kun som intensjon å finne en god juridisk løsning for barn som i dag er født ved surrogati og lever med sine omsorgsforeldre. Loven kan derfor ikke anses å skape presedens for fremtidig lovbehandling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil først og fremst påpeke at denne saken på ingen måte dreier seg om legalisering av surrogati, og at enhver sammenblanding med dette derfor er en avsporing av sakens reelle innhold. Surrogati er ikke tillatt i Norge, og disse medlemmer er helt tydelige på at det også skal forbli slik i fremtiden. Det er imidlertid tungtveiende hensyn overfor barns rettigheter som taler for en tidsavgrenset lov, og disse medlemmer vil poengtere viktigheten av at en midlertidig lov om overføring av foreldreskap på ingen måte gir presedens for fremtidig saksbehandling. Disse medlemmer viser til at det er flere grunner til at mennesker benytter seg av surrogati for å få barn. En del personer reiser til andre land for bevisst å forsøke å omgå norsk lov, mens andre gjør det i «god tro» all den tid det er tillatt i landet hvor surrogatfødselen gjennomføres. Disse medlemmer mener det nå påhviler regjeringen et særlig ansvar for å kommunisere tydelig at surrogati ikke bare er uakseptabelt her i Norge, men at slike bestillinger heller ikke vil anerkjennes i Norge i fremtiden. I forlengelsen av dette mener disse medlemmer at regjeringen må ty til aktive grep i internasjonale fora og overfor land som tillater surrogati for å få på plass tydelige rammer for håndtering av slike saker på tvers av landegrenser. Slike avklaringer må etter disse medlemmers syn innebære både felles regelverk for land som ikke tillater surrogati og tydelige avtaler med land som tillater surrogati, slik at norske statsborgere ikke gis anledning til å inngå slike kontrakter. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak om konkrete tiltak mot surrogati etter den midlertidige lovens utløp.»

Disse medlemmer er svært skeptiske til ethvert tiltak som kan tolkes i retning av legalisering av surrogati, men har kommet frem til at en helhetlig vurdering tilsier at den midlertidige loven bør støttes av hensynet til barnas rettsstilling. Barna som i dag bor i Norge er uten noen som helst praktisk eller juridisk tilknytning til sin surrogatmor eller surrogatmors hjemland, hvilket tilsier at de havner i en ekstremt vanskelig situasjon dersom deres juridiske status ikke anerkjennes på en eller annen måte. Disse medlemmer mener derfor det er riktig å sikre foreldreskapet til deres omsorgspersoner, selv om disse av en eller annen grunn har begått handlinger med mål om å omgå norsk lov.

Disse medlemmer mener imidlertid det må strammes inn på dette tidligere enn hva regjeringen legger opp til. Slik disse medlemmer ser det kan søknadsfristen 1. januar 2014 gi en åpning for at nye prosesser i enkelte tilfeller kan settes i gang, slik at

det videre kan fødes nye barn som vil være i Norge og ha en norsk far innen søknadsfristen. Dette mener disse medlemmer er uakseptabelt og mener regjeringen må sikre at det finnes mekanismer som garanterer for at slikt ikke kan skje. Disse medlemmer er kjent med at vedtak etter denne midlertidige lov krever vesentlig dokumentasjon, men mener det påligger regjeringen et betydelig ansvar for å sikre at saksbehandlingen etter FOR 2012-05-23 nr. 446 ikke drøyer et halvt år. Disse medlemmer mener derfor det foreslåtte lovforslaget er for vagt på dette punktet, og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre søknadsfristen for overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet til 1. oktober 2013.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det er viktig at også barn som har kommet til Norge etter å ha blitt født av surrogatmor i utlandet, så langt som mulig sikres juridisk. Disse medlemmer viser til at regjeringen foreslår at loven skal være midlertidig og at foreldrene må søke innen 1. januar 2014. Etter 1. januar 2014, som er siste frist for å søke om overføring av foreldreskap etter den midlertidige loven, må foreldreskap søkes etablert etter de alminnelige reglene. Disse medlemmer vil understreke at det er viktig at regjeringen søker etter muligheter for å sikre nødvendig trygghet for de barna som allerede er her. Disse medlemmer ser imidlertid en rekke utfordringer ved regjeringens midlertidige lovforslag.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen, i sitt høringsutkast til den foreslåtte loven, foreslo en ny lov som skulle sikre partnerens foreldrestatus ved juridisk forelders død eller ved samlivsbrudd. Dette medlem vil peke på at Barne- og familiedirektoratet (Bufdir) i sin høringsuttalelse ga regjeringen et klart råd om i stedet å foreslå endringer i gjeldende adopsjonslov:

«Etter vårt syn bør det heller enn å foreslå et nytt lovgrunnlag for overføring av morskap, foreslås endringer i gjeldende adopsjonslov slik at det kan gjennomføres adopsjon med rettsvirkning som en stebarns adopsjon etter dødsfall og separasjon/skilsmisse i alle saker der dette vil være til barnets beste.

(...)

Adopsjonsinstituttet er godt etablert i norsk og internasjonal rett, og adopsjonsmyndighetene har grundig erfaring med de vurderinger og avveininger som skal gjøres.»

Dette medlem viser til at regjeringen ikke har fulgt dette rådet, og at regjeringen derimot har utvidet forslaget til også å omfatte pretenderende forelder som er gift, registrert partner eller samboer med bar-

nets far. Dette medlem ser med forundring på at regjeringen velger å gå på tvers av faglige råd fra eget fagorgan. Dette medlem vil understreke at dette skjer i behandlingen av de mest sentrale lovene vi har for barns trygghet: loven om barn og foreldre og adopsjonsloven. Dette medlem mener det er klokt å følge rådet fra Bufdir om å anvende adopsjonslovgivningen for å løse disse sakene, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen med utgangspunkt i Farskapsutvalget fremme endringer i adopsjonslovgivningen som åpner for stebarnsadoptsjon etter samlivsbrudd og død, når dette er til barnets beste.»

Dette medlem viser videre til at Bufdir i sin høringsuttalelse også problematiserer hvorvidt regjeringens løsning uthuler Adopsjonsinstituttet. Bufdir viser til følgende utdrag fra farskapsutvalgets rapport (NOU 2009:5):

«Utvalget mener at hensynene som ligger til grunn i de nevnte konvensjoner (jf. Haag-konvensjonen, barnekonvensjonen og den europeiske menneskerettighets-konvensjonen) også må ivaretas i tilfeller der barn tas med fra fødselslandet for å vokse opp i Norge sammen med den ene biologiske forelderen. Det vil uthule adopsjonsinstituttet og kunne åpne for handel med barn, dersom man skulle anerkjenne foreldreskap direkte på bakgrunn av en avtale om surrogatmorskap.»

Dette medlem mener lovforslaget her bryter med farskapsutvalgets anbefaling.

Dette medlem viser til at Bufdir også peker på paradokset ved at den midlertidige loven dreier seg om forhold som i utgangspunktet kan være ulovlig:

«Det har blitt stilt spørsmål ved rekkevidden av medvirkningsansvaret etter bioteknologiloven § 7-5 ved surrogati i utlandet, og dette bør etter vårt syn avklares før departementet foreslår en lov som hjemler overføring av morskap på grunnlag av avtaleinngåelse som kan vise seg å være straffbar i Norge.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser videre til at Bufdir i sin høringsuttalelse peker på et viktig poeng:

«Andre barn som etter vår erfaring vil kunne ha samme behov for etablering av juridisk tilknytning til begge sine omsorgspersoner i de situasjoner forslaget gjelder, og som i allfall gjelder en større gruppe barn, omfattes ikke.»

Disse medlemmer støtter Bufdirs påpekning av dette paradokset og stiller spørsmål ved hvorfor regjeringen viser et stort engasjement for, familier som har benyttet surrogati, og går til det skritt å fore-

slå en særskilt lovgivning for disse familiene, mens man ikke viser tilvarende engasjement for andre barn i samme situasjon.

Disse medlemmer viser til at statsrådets svar til komiteen datert 4. januar 2013 viser at det fortsatt er saker som ikke vil kunne la seg løse når det gjelder foreldreskap for én eller to foreldre etter forskriftsendringen og denne midlertidige loven. Det kan gjelde for eksempel enslige kvinner som har benyttet surrogati, der hvor tilstrekkelig dokumentasjon ikke fremlegges, der hvor avtalen kan være inngått ved tvang, eller der man kommer etter de frister som er angitt.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til statsrådets svar til komiteen på spørsmål 16 datert 4. januar 2013. På spørsmål om hvordan man med sikkerhet kan legge til grunn at barn ikke er stjålet eller at surrogatmødre ikke har blitt tvunget eller utnyttet til å gjennomføre svangerskapet, svarer statsråden blant annet:

«Det organ som gis vedtaksmyndighet etter den midlertidige loven må dermed vurdere og ta stilling til spørsmål om tvang ved behandling av søknader – på linje med øvrige vurderinger som må foretas etter lovens bestemmelser.»

Dette medlem er forundret over en så enkel tilnærming til så sentrale spørsmål. Det synes som om man ikke vet hvordan man skal kunne forsikre seg om å unngå menneskehandel eller tvang overfor kvinner, men at det delegeres til underliggende etater å forholde seg til dette.

Dette medlem viser i denne sammenheng til følgende påpekning fra Farskapsutvalget:

«Det faktum at barnet er født i et annet land, medfører at det i saksbehandlingen må legges særlig vekt på å klarlegge alle fakta rundt barnets tilblivelse og ankomst til Norge, slik at det sikres at opprinnelige mor og/eller rettslig far har inngått alle avtaler frivillig, og at barnet ikke har vært gjenstand for kidnapping og/eller handel.»

Dette medlem viser til at statsråden i sine svar til komiteen (24. januar 2013 vedlagt) legger til grunn at Haagkonferansen for internasjonal privatrett har uttrykt at saker som gjelder surrogati, «vanskelig kan behandles etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner». Statsråden sier videre at:

«Dette innebærer at saker om surrogati ikke behandles etter reglene om internasjonale adopsjoner. På denne bakgrunn har departementet ikke foretatt en nærmere vurdering av Haagkonvensjonens bestemmelser i forhold til forslaget om midlertidig lov om overføring av foreldreskap.»

Dette medlem mener det er bekymringsverdige at det kan synes som om regjeringen legger til grunn at barn født av surrogatmor dermed er uten det vern som andre barn har, når det blant annet gjelder å forebygge menneskehandel. Det burde være åpenbart at man på bakgrunn av Haagkonferansens uttalelser så langt som mulig burde sørge for at intensjonene i Haagkonvensjonen blir etterlevd også for disse barna.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme sak om konkrete tiltak mot surrogati etter den midlertidige lovens utløp.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen endre søknadsfristen for overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet til 1. oktober 2013.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen med utgangspunkt i Farskapsutvalget fremme endringer i adopsjonslovgivningen som åpner for stebarnsadoptsjon etter samlivsbrudd og død, når dette er til barnets beste.

4. Komiteens tilråding

Komiteen viser til proposisjonen og til sine merknader og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til midlertidig lov

om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv.

§ 1 *Formål*

Formålet med loven er av hensyn til barnets beste å gi en midlertidig adgang til å overføre foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet for de tilfeller som omfattes av § 2. Loven gjelder ikke overføring av foreldreskap der avtalen med surrogatmor er inngått under tvang.

§ 2 *Vilkår for og rettsvirkninger av overføring av foreldreskap*

Juridisk fars nåværende eller tidligere ektefelle, registrerte partner eller samboer som sammen med barnets far inngikk avtale med surrogatmor, kan søke om foreldreskap for barnet. Søkeren må dokumentere at barnets far og søkeren hadde et felles ønske om å oppfostre barnet sammen. Utenlandsk dom, administrativ avgjørelse eller avtale som dokumenterer et slikt felles ønske, må fremlegges. Der det ikke foreligger et samtykke fra barnets far om overføring av foreldreskapet fra surrogatmor til søker, kan den fremlagte dokumentasjonen tre i stedet for et samtykke fra barnets far.

Dersom surrogatmoren etter norsk rett har foreldreansvar for barnet, kreves surrogatmorens samtykke til overføring av foreldreskap. Er hun forsvunnet, sinnslidende eller utviklingshemmet, kreves samtykke fra verge. Dersom surrogatmoren ikke har del i foreldreansvaret, skal hun så vidt mulig få uttale seg før det blir truffet vedtak.

Dersom barnet har fylt 12 år, kreves et samtykke fra barnet for å overføre foreldreskapet. Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse om overføring av foreldreskap. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Ved overføringen av foreldreskapet får barnet samme rettsstilling til faren og søkeren som om det hadde vært deres felles barn. Søkeren får ved overføringen foreldreansvar for barnet med mindre faren og søkeren avtaler noe annet. Samtidig faller rettsforholdet til surrogatmoren og hennes slekt bort. Rettsvirkningen inntreffer fra vedtakstidspunktet.

Adopsjonsloven gjelder om ikke annet følger av loven her.

§ 3 *Jurisdiksjon og lovvalg*

Søknad om overføring av foreldreskap etter denne lov kan avgjøres i Norge dersom søker har bopel i Norge og barnet oppholder seg i Norge på tidspunktet bestemt i § 4.

Søknaden avgjøres etter norsk rett.

§ 4 *Frist for å fremme søknad*

Søknad om foreldreskap etter denne lov må fremmes innen 1. januar 2014.

§ 5 *Ikrafttredelse og endring i annen lov*

Loven trer i kraft straks og oppheves 31. desember 2015.

I lov 10. juni 2005 nr. 51 om norsk statsborgerskap skal ny § 5 a lyde:

§ 5 a *Erverv ved overføring av foreldreskap for barn født i Norge av surrogatmor i utlandet*   *skap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet, blir barnet norsk statsborger ved overføringen dersom barnet er under 18 år på vedtakstidspunktet.*

Der foreldreskap overføres til en norsk statsborger etter midlertidig lov om overføring av foreldre-

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 14. februar 2013

Gunn Karin Gjul

leder og ordfører

Vedlegg 1

Brev fra familie- og kulturkomiteen til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden, datert 14. desember 2012

Prop. 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv.

Familie- og kulturkomiteen har følgende spørsmål til statsråden i forbindelse med behandlingen av Prop. 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv.:

1. Departementet setter en tidsfrist for søknader etter loven. Det må antas at det er fordi man ønsker færre nye saker av denne karakter etter denne dato. Hvorfor er ikke frarådingen mot å inngå avtaler med surrogatmor nevnt i proposisjonen eller i pressemeldingen om saken?
2. Hvis regjeringen mener dette er et amnesti, dvs at den midlertidige loven oppheves, hvordan vil regjeringen gjøre søknadsfristen kjent og forhindre nye tilfeller, all den tid regjeringen ikke opplyser om frarådingen på informasjonssider om surrogati eller når statsrådene omtaler temaet?
3. Lovforslaget er omtalt av statsråden som et amnesti. Samtidig viser regjeringen til at den arbeider med lovgivningen i surrogat spørsmål. Kan regjeringen forsikre om at man etter den midlertidige loven vil gå tilbake til et strengere regelverk i tråd med prinsippene for fastsetting av foreldreskap i barneloven og adopsjonsloven?
4. Hvorfor foreslår regjeringen å sette søknadsfristen så sent som 1. januar 2014, når dette åpner for at det fortsatt kan inngås nye kontrakter, hvis formålet med loven bare er å sikre barna som allerede er kommet?
5. Kan regjeringen forsikre om at den midlertidige loven og søknadsfristen ikke vil bli forlenget?
6. Hvordan vil departementet forholde seg til eventuelle nye saker etter 1. 1 2014, der norske borgere bringer barn født av surrogatmor til Norge?
7. Hvilke vurderinger gjør departementet når det gjelder barns rett og mulighet til senere å gjøre seg kjent med sitt biologiske opphav i disse sakene, jft barnekonvensjonens § 7?
8. Kan departementet utdype nærmere hvorfor en i lovforslaget har valgt å utvide adgangen til å gjelde gifte/registrerte partnere, så lenge disse i dag kan oppnå foreldreskap ved å stebarnsadoptere?
9. Kan departementet forklare konkret hvilke ulemper og begrensninger det ville medført om man i stedet for denne loven bare benytter adopsjonslovens bestemmelser overfor de foreldrene som omfattes av den midlertidige loven?
10. Hvorfor legges det ikke opp til en utredning med sosialrapport av søkerne på samme måte som ved en adopsjonsprosess for å sikre at vedtaket er til barnas beste?
11. Det vises til Vårt Land 1. 12.12. Er norske myndigheter kjent med lovforslaget i India der det blant annet legges opp til at hjemlandet må tillate surrogati og bekrefte at foreldreskap og innreise går i orden? Vil regjeringen benytte de eventuelle muligheter en slik lov gir til å stanse norske borgers bruk av surrogatmødre i India?
12. Har departementet vurdert å fjerne pater-est-prinsippet for å forenkle fastsettelsen av farskap i surrogatisaker?
13. Hva var grunnen til at regjeringen i høringsutkastet ville avgrense muligheten til å etablere foreldreskap for foreldre nr. 2 til tilfeller av dødsfall og samlivsbrudd?
14. Det regjeringsoppnevnte Farskapsutvalget skriver følgende i sin rapport:
«Utvalget mener at hensynene som ligger til grunn i de nevnte konvensjoner (jf. Haag-konvensjonen, barnekonvensjonen og den europeiske menneskerettighets-konvensjonen) også må ivaretas i tilfeller der barn tas med fra fødselslandet for å vokse opp i Norge sammen med den ene biologiske forelderen. Det vil uthule adopsjonsinstituttet og kunne åpne for handel med barn, dersom man skulle anerkjenne foreldreskap direkte på bakgrunn av en avtale om surrogatmorskap.» Er departementet enig i Farskapsutvalgets vurdering på dette punktet?
15. I hvilken grad berører lovforslaget internasjonale konvensjoner og avtaler Norge har sluttet seg til (om adopsjon eller på andre områder), og i hvilken grad kan forslagene komme i konflikt eller evt være i en gråsoner ift bestemmelser i disse?
16. Kan departementet utdype hvordan det med sik-

kerhet kan legges til grunn at barn ikke er stjålet eller at surrogatmødre ikke har blitt tvunget eller utnyttet til å gjennomføre svangerskapet?

17. Lovforslaget gjelder ikke overføring av foreldreskap der avtalen med surrogatmor er inngått under tvang. Det samme gjelder den midlertidige forskriften om farskap. Betyr det at departementet ikke ønsker å bidra til å gi juridisk foreldreskap til personer som har bestilt barn ved surrogatiavtaler med elementer av tvang?
18. Er det fortsatt saker som ikke vil kunne la seg løse når det gjelder foreldreskap for en eller to foreldre etter forskriftsendringen og denne midlertidige loven?
19. I 2011 var det betydelig oppmerksomhet om en kvinne som ikke fikk med seg tvillinger født av surrogatmor ut av India. Saken ble tatt opp mellom norske og indiske myndigheter på høyt nivå. Hva er status for hennes formelle relasjon til

barna i dag, og vil departementets forslag hjelpe i dette tilfellet?

20. Hva er grunnen til at det ikke stilles samme krav til samlivsform her som det gjøres i adopsjonslov og i bioteknologiloven?
21. I proposisjonen heter det på side 15: «Har preten-derende foreldre deltatt som en omsorgsperson i barnets liv fra fødselen av, legger departementet til grunn at det normalt vil være til barnets beste å få en juridisk tilknytning til denne forelderens.» Mange norske barn lever med bare en av foreldre uten kontakt med den andre. I mange tilfeller vil denne ene forelderens ha ny partner. Hvordan vurderer departementet disse barnas situasjon? Bør ny partner i disse tilfellene søke om å adoptere barnet?

Av hensyn til sakens framdrift bes det om svar så snart som mulig.

Vedlegg 2

Brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 4. januar 2013

Prop 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet - Spørsmål fra Familie- og kulturkomiteen på Stortinget

Jeg viser til brev fra Stortinget 14. desember 2012 om ovennevnte. Nedenfor følger Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets svar på spørsmålene fra komiteen.

1. Midlertidig forskrift 23. mai 2012 om anerkjennelse av farskap fastsatt i utlandet og forslag til lovvedtak i Prop 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv., har som formål å gi et rettslig grunnlag for å kunne gi barna i Norge født av surrogatmor i utlandet juridiske foreldre etter norsk rett. Tidsfristen har således sammenheng med formålet, det vil si å sikre barna, og forslaget retter seg særlig mot tilfellene der morskap/farskap og foreldreansvar er registrert feil i folkeregisteret («rettesakene»). Søknadsfristen 1. januar 2014 etter midlertidig lov blir et skjæringstidspunkt for hvilke tilfeller som kan løses etter loven. Saker etter dette tidspunkt må søkes løst etter de alminnelige reglene i barneloven og adopsjonsloven.

Idet loven har som hovedformål å sikre de barna som allerede er i Norge, har ikke departementet funnet det hensiktsmessig å fraråde bruk av surrogati i selve proposisjonen. I departementets nyhetssak 7. desember 2012 om lovforslaget er det imidlertid lenket til den generelle informasjonen om surrogati og foreldreskap på www.regjeringen.no, hvor det blant annet informeres om at eggdonasjon/surrogati ikke er tillatt, og videre om risikoen ved bruk av surrogati i utlandet.

2. Departementet informerer om risiko ved bruk av surrogati på www.regjeringen.no. Regjeringen fraråder videre bruk av surrogati i utlandet på hjemmesidene til et utvalg aktuelle norske utenriksstasjoner, inkludert Norges ambassade i India. Se også Barne-, likestillings- og inkluderingsministerens svar på interpellasjon nr. 80 (2011-2012) fra stortingsrepresentanten Øyvind Håbrekke. Etter at den midlertidige loven vedtas av Stortinget, vil informasjon om loven legges ut på departementets hjemmesider, herunder informasjon om tidsfristen.
3. Det gjelder ingen særregler for etablering/overføring av foreldreskap for barn født av surrogatmor,

og de alminnelige reglene i barneloven og adopsjonsloven gjelder. Etter 1. januar 2014, som er siste frist for å søke om overføring av foreldreskap etter den midlertidige loven, må foreldreskap søkes etablert etter de alminnelige reglene.

4. Den midlertidige forskriften omfatter barn som var i Norge ved ikrafttredelsen 24. mai 2012. Farskap til barn født etter dette tidspunkt fastsettes etter barnelovens alminnelige regler. Den midlertidige loven vil gjelde for barn i Norge der det er søkt om foreldreskap innen fristen som er satt til 1. januar 2014. Den midlertidige loven har således lengre varighet enn forskriften. Dette har sammenheng med at det i dag ikke er alternative måter i barneloven/adopsjonsloven for å overføre foreldreskap med samme virkning som stebarnsadoptsjon for samboere og etter skilsmisse/død. Det vises her til at departementet har sendt på høring forslag til endringer i adopsjonsloven der det blant annet foreslås å åpne for at samboere kan adoptere på dette punkt, se høringsbrev 29. oktober 2012.
5. Regjeringen har ikke planer om å foreslå en forlengelse av søknadsfristen etter at midlertidig lov er vedtatt, noe som uansett ville forutsette at et forslag om lovendring ble fremmet for Stortinget.
6. Departementet har i brev av 9. oktober 2011 til etatene Arbeids- og velferdsetaten (NAV), Skatteetaten og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) presisert og sammenstilt gjeldende rett om etablering/overføring og registrering av foreldreskap og foreldreansvar for barn født av surrogatmor i utlandet. Informasjon om regelverk og praksis er tilgjengelig på departementets hjemmesider, og må nå forutsettes å være kjent for de som planlegger å få/får barn i utlandet etter bruk av surrogati. Etter 1. januar 2014 vil således de alminnelige reglene som beskrevet i etatsbrevet gjelde.
7. Departementet har i lovforslaget forutsatt at adopsjonsloven gjelder om ikke annet følger av den midlertidige loven. Når det gjelder barnets rett til kunnskap om sitt opphav fremgår følgende i proposisjonen:

«Når det gjelder barns rett til å kjenne sin mor og far viser departementet til merknader til lovbestemmelsene, videreført fra høringsnotatet, der det presiseres at adopsjonsloven § 12, om at adoptivforeldre 'skal så snart som tilrådelig fortelle adoptivbarnet at det er adoptert', gjelder tilsvarende etter den midlertidige loven. Videre har barnet krav på å få opplyst fra myndighetene hvem de opprinnelige foreldre er når det er fylt

18 år, jf. adopsjonsloven § 12 annet ledd. Videre er barnets rett til å kjenne sin mor ivaretatt ved at surrogatmor er part i sak etter den midlertidige loven og skal gi sitt samtykke eller uttalelse til spørsmålet om overføring av foreldreskap. Departementet mener derfor at lovforslaget samlet sett legger til rette for at barnets rett til å få kunnskap om sitt opphav i tråd med menneskerettighetene, kan oppfylles».

Se proposisjonen kapittel 6.3.2 og merknader til lovutkastet § 2.

Når barnet henvender seg etter fylte 18 år, vil myndighetene ha plikt å gi de opplysninger om barnets opprinnelse som forelå på tidspunktet for overføring av foreldreskapet.

8. Departementet drøfter den foreslåtte utvidelsen av personkretsen i lovforslaget, herunder de innvendinger som kan reises mot dette:

«Når departementet likevel har valgt å foreslå en utvidelse har dette sammenheng med et ønske om delvis å imøtekomme ønsker i høringen. Videre er det et forsøk på å få de pretenderende foreldre til selv å ta et større ansvar for og mer initiativ til å starte den juridiske sikringen av barna.»

Se proposisjonen kapittel 6.3.2, videre kapittel 1 og 3.

9. Departementet foreslo i høringsnotatet av 30. mars 2012 at midlertidig lov bare skulle omfatte tilfeller der gjeldende barnelov og adopsjonslov (herunder den midlertidige forskriften) ikke gir rettslig grunnlag for etablering/overføring av foreldreskap. Departementet har på bakgrunn av høringen valgt å utvide forslaget.

Det er bare en ektefelle eller registrert partner som i dag kan stebarnsadoptere. Dette betyr at det ikke er mulig for en samboer å adoptere og det er heller ikke mulig å stebarnsadoptere etter skilsmisse. Siden det også er et vilkår at den andre ektefellen eller partneren samtykker til adopsjonen, er det heller ikke mulig å gjennomføre en adopsjon med virkning som en stebarnsadoptsjon dersom den juridiske forelder er død. Uten midlertidig lov ville det i disse tilfellene ikke være rettslig grunnlag for å etablere/overføre foreldreskap med virkning som stebarnsadoptsjon.

10. Utredning av saker om overføring av foreldreskap etter forslaget til midlertidig lov er vurdert i proposisjonen kapittel 6.5.2:

«Departementet viser til at kommunens plikt til å bistå i adopsjonssaker er regulert i adopsjonsloven § 6 siste ledd. Departementet legger imidlertid til grunn at Bufetat region i de fleste saker selv vil kunne utrede sakene, og at dette vil

være en fordel av hensyn til saksbehandlingstiden. Dersom det er behov for bistand med å opplyse saken er det opp til regionen i Bufetat å vurdere om det er behov for å forelegge saken for kommunen.»

Sakene etter den midlertidige loven vil på denne bakgrunn få tilnærmet samme behandling som saker om stebarnsadoptsjon. Heller ikke ved behandlingen av søknad om stebarnsadoptsjon utarbeides det en sosialrapport. Kommunene bistår imidlertid med å opplyse saken etter anmodning.

11. Det indiske lovforslaget regulerer intern rett i India. Det er imidlertid klart at norske myndigheter ikke vil kunne bekrefte at surrogati er tillatt i Norge.

12. Departementet har i forbindelse med utredning av lovforslaget ikke vurdert å sette pater est-rege-len til side, og det vises til følgende vurdering:

«Løsninger for disse sakene, og andre uavdekkede tilfeller, må søkes løst mest mulig i samsvar med gjeldende barnelov og adopsjonslov slik at man ikke undergraver de generelle ordningene for etablering av foreldreskap som fungerer tilfredsstillende for majoriteten av barn.»

Se Prop 47 L (2012-2013) kapittel 3.

13. Departementet la i høringsnotatet av 30. mars 2012 til grunn at de fleste barna i Norge født av surrogatmor i utlandet vil kunne få juridiske foreldre etter norsk rett gjennom gjeldende barnelov eller adopsjonslov, herunder den midlertidige forskriften. Forslaget som ble sendt på høring tok dermed bare sikte på å omfatte de øvrige tilfellene, det vil si tilfeller som ikke omfattes av gjeldende regelverk.

14. Forslaget i Prop 47 L (2012-2013) er i tråd med Farskapsutvalgets NOU 2009: 5 på dette punkt ved at det ikke foreslås en adgang til anerkjennelse av foreldreskap fastsatt i utlandet:

«Når det gjelder ønsket om å innføre en generell adgang til anerkjennelse, viser departementet til at utgangspunktet i norsk rett er at utenlandske rettsavgjørelser ikke anerkjennes her i landet med mindre det er særskilt hjemmel for det, jf. lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) § 19-16. Det er en begrenset adgang til å anerkjenne dommer og andre myndighetsavgjørelser om farskap etter barneloven, men denne legger ikke til rette for å etablere to farskap til ett og samme barn. Etter norsk rett er det i dag ikke aktuelt å anerkjenne fødselsattester fra andre land, eller å anerkjenne dommer og andre myndighetsavgjørelser om foreldreskap bortsett fra farskap. Adopsjonsloven har for øvrig egne regler for anerkjennelse av

utenlandske adopsjoner. Departementet vil ikke fremme forslag om en så omfattende endring av gjeldende norsk rett i en midlertidig lov med et begrenset nedslagsfelt. Det er av avgjørende betydning at eventuelle omfattende endringer i gjeldende norsk rett på dette punkt utredes bredt og ses i en større sammenheng. Spørsmålet om anerkjennelse av utenlandske dommer og myndighetsavgjørelser er et av hovedspørsmålene i Haagkonferansens pågående utredning om surrogati.»

Se kapittel 6.2.2, videre kapittel 3.

15. Departementets forslag i Prop 47 L (2012-2013) er vurdert i forhold til menneskerettighetene og internasjonale konvensjoner som Norge har tiltrådt:

«Det er flere hensyn som gjør seg gjeldende ved utforming av den midlertidige loven. Barnet, pretenderende forelder og surrogatmor (og eventuelt hennes ektemann) kan ha ulike interesser som helt eller delvis er beskyttet av menneskerettighetene som er en del av norsk rett. Når det gjelder surrogatmors posisjon er det viktig å være oppmerksom på at overføring av foreldreskap etter den midlertidige loven innebærer at hun trer ut av rettsforholdet til barnet. Pretenderende foreldre kan også ha ulike interesser, særlig etter skilsmisse eller samlivsbrudd. Forslaget bygger på en avveining av de ulike hensyn som gjør seg gjeldende, hvor hensynet til barnets beste har vært avgjørende.»

Se for øvrig proposisjonen kapittel 5.

16. Etter lovutkastet § 1 andre setning gjelder ikke loven overføring av foreldreskap der avtalen med surrogatmor er inngått under tvang. Dette er utdypet i proposisjonen kapittel 6.3.2 og kapittel 9. Det organ som gis vedtaksmyndighet etter den midlertidige loven må dermed vurdere og ta stilling til spørsmål om tvang ved behandling av søknader – på linje med øvrige vurderinger som må foretas etter lovens bestemmelser. Det fremgår blant annet av lovforslaget at surrogatmor skal, dersom hun har foreldreansvar for barnet, samtykke til overføring av foreldreskap. Dersom hun ikke har del i foreldreansvaret, skal hun så vidt mulig få uttale seg før det kan treffes avgjørelse i saken.

17. Se svar på spørsmål 16.

18. Departementet er ikke kjent med at noen av «rettesakene», som gjelder barn i Norge født av surrogatmor i utlandet, ikke vil la seg løse etter barneloven/adopsjonsloven, midlertidig forskrift 23. mai 2012 om anerkjennelse av farskap fastsatt i utlandet og det fremlagte forslaget til midlertidig lov. Dersom det likevel skulle oppstå til-

feller der barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mangler juridiske foreldre, vil barna eventuelt måtte sikres på andre måter, herunder gjennom vergemålsinstituttet.

19. Departementet kan ikke uttale seg om den konkrete saken. Det er etatene NAV og Skattetaten som behandler søknader og registrerer foreldreskap og foreldreansvar i folkeregisteret. Regionene i Bufetat behandler søknad om adopsjon og Skattetaten registrerer adopsjonen etter melding fra adopsjonsmyndighetene. Den midlertidige loven vil gjelde for tilfeller der det er etablert et farskap, men hvor fars partner ikke kan bli juridisk forelder til barnet etter reglene i barneloven eller adopsjonsloven.

Den midlertidige loven omfatter således ikke overføring av foreldreskap til en enslig søker, og det må her søkes om adopsjon etter de alminnelige reglene i adopsjonsloven, se etatsbrevet.

20. Lovutkastets definisjon av hvem som kan søke om overføring av foreldreskap må ses i sammenheng med formålet med loven, se svar på spørsmål 1. Det vises videre til at i praksis vil vilkåret om at søker må dokumentere at far og søker «hadde et felles ønske om å oppfostre barnet sammen», begrense personkretsen, jf. lovutkastet § 2 første ledd andre setning.

Det legges for øvrig til at departementet i høringsbrev 29. oktober 2012 om endringer i adopsjonsloven har foreslått utvidelse av reglene om stebarnsadopsjon i adopsjonsloven. Forslaget innebærer blant annet at samboere gis adgang til

stebarnsadopsjon. Det vises også til forslagene i Farskapsutvalgets NOU 2009: 5 og Adopsjonsutvalgets NOU 2009: 21 om utvidelse av adgangen til stebarnsadopsjon etter skilsmisse/død

21. Forslaget i Prop 47 L (2012-2013) er begrenset på flere måter. Forslaget gjelder en midlertidig lov med en eksplisitt tidsfrist for å søke, og loven gjelder barn i Norge født av surrogatmor i utlandet. Midlertidige overgangsordninger om foreldreskap skal ikke danne presedens for fremtidsrettet lovarbeid om foreldreskap, se kapittel 3.

Det vises også her til departementets høringsbrev 29. oktober 2012 om endringer i adopsjonsloven har foreslått utvidelse av reglene om stebarnsadopsjon i adopsjonsloven, der blant annet at samboere gis adgang til stebarnsadopsjon, se ovenfor under svar på spørsmål 21. Se også nevnte forslag i Farskapsutvalgets NOU 2009: 5 og Adopsjonsutvalgets NOU 2009: 21 om utvidelse av adgangen til stebarnsadopsjon etter skilsmisse/død.

Mange barn lever med bare en av foreldrene uten kontakt med den andre. I flere tilfeller vil denne ene forelder ha ny partner. En ny partner vil kunne, dersom han eller hun er ektefelle eller registrert partner med barnets forelder, søke om stebarnsadopsjon. Det er imidlertid opp til den enkelte familie å vurdere om de ønsker stebarnsadopsjon.

Flere vilkår må være oppfylt, herunder at adopsjonen antas å bli til barnets beste.

Vedlegg 3

Brev fra familie- og kulturkomiteen til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden, datert 17. januar 2013.

Prop. 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv.

I forbindelse med behandlingen av Prop. 47 L (2012-2013) ber familie- og kulturkomiteen om svar på følgende spørsmål:

Alle referanser til nummererte svar viser til departementets brev av 04. januar 2013.

1.

Det vises til svar fra statsråden på spørsmål 3 fra komiteen. Når midlertidig lov skal etterfølges av at man går tilbake til ordinært lovverk, kan statsråden

utdype hva som er hensikten med den videre utredningen av lovgivningen i surrogat spørsmål som regjeringen refererer til i proposisjonen?

2.

Det vises til svar på spørsmål 4. Hva ville være til hinder for, eller ulempen ved, å sette fristen til 1. august 2013 eller til 1. november 2013?

3.

Det vises til statsrådets svar på spørsmål 9. Komiteen ber statsråden utdype dette:

«Departementet har på bakgrunn av høringen valgt å utvide forslaget.» Hvilke høringsuttalelser har

vært utslagsgivende, og hvordan vektet disse høringsinstansene i forhold til departementets eget fagorgan Bufdir?

4.

Det vises til statsrådets svar på spørsmål 9. Departementet viser til at adopsjonsloven ikke åpner for stebarnsadoptsjon etter skilsmisse eller dødsfall.

Som departementet er kjent med har imidlertid farskapsutvalget (NOU 2009:5) foreslått å endre loven nettopp på dette punktet. Dette ble også støttet av Bufdir. I høringsuttalelsen til den midlertidige loven, anbefaler Bufdir departementet å velge farskapsutvalgets forslag i stedet for en midlertidig lov. Hvorfor har ikke departementet i stedet for den midlertidige loven, fulgt Bufdirs anbefaling og fremmet forslaget fra farskapsutvalget?

5.

Det vises til statsrådets svar på spørsmål 15. Departementets forslag i Prop 47 L (2012-2013) er vurdert i forhold til menneskerettighetene og internasjonale konvensjoner som Norge har tiltrådt. Det bes om en utdyping av de vurderinger som er gjort av de

relevante bestemmelser i Haag-konvensjonen, og øvrige relevante i internasjonale konvensjoner, herunder ønskes besvart i hvilken grad forslagene kan komme i konflikt med, eller eventuelt være i en gråsoner i forhold til, bestemmelser i disse.

6.

Det vises til statsrådets svar på spørsmål 16. Mener statsråden det vil være mulig for det organ som gis vedtaksmyndighet, med sikkerhet å avklare de reelle forhold om eventuell bruk av tvang, barnets opprinnelse eller andre misligheter?

7.

Det vises til høringsuttalelsen fra Bufdir hvor det heter: «Spørsmålet om det etter norsk rett skal åpnes for å overføre morskap på annen måte enn ved adopsjon bør etter vårt syn utredes grundig.» Mener statsråden at spørsmålet om hvorvidt det etter norsk rett bør åpnes for at morskap kan overføres på annen måte enn ved adopsjon, er grundig utredet?

Av hensyn til sakens fremdrift bes det om svar så snart som mulig og senest 24. januar 2013.

Vedlegg 4

Brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 24. januar 2013

Prop. 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet - svar på tillegsspørsmål

Jeg viser til brev fra familie- og kulturkomiteen av 17. januar 2013 med tillegsspørsmål til departementets svarbrev av 4. januar 2013 om Prop. 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv.

1.

I forbindelse med arbeidet med å avklare hvordan offentlige myndigheter skal behandle saker om foreldreskap ved bruk av surrogati, se etatsbrev av 9. oktober 2011, og senere oppdateringer 24. november 2011 og 26. november 2012, er ulike problemstillinger og dilemmaer identifisert, og senere også belyst gjennom den offentlige debatten og innspill til departementet. Sakskompleksets internasjonale karakter tilsier at det er behov for å foreta en helhetlig gjennomgang av reglene i barneloven for

fastsettelse og endring av foreldreskap. Gjennomgangen vil bli foretatt på bredt grunnlag.

Utviklingen i Haagkonferansen for internasjonal privatrett, der også Norge er medlem, vil ha betydning for utredningen og gi føringer for arbeidet. Haagkonferansen utreder problemstillinger knyttet til surrogati, og konferansens sekretariat har nylig avgitt en foreløpig rapport som blant annet kartlegger og beskriver ulike former for nasjonal lovgivning, menneskerettigheter, partenes sårbarhet og risiko ved bruk av surrogati. Haagkonferansens rapport viser til at surrogati er et globalt fenomen som må løses globalt. Haagkonferansen vil i løpet av kommende år fortsette arbeidet på dette feltet (kartlegging/innhente opplysninger fra medlemsstatene, konsultere ulike fagmiljø som helse, juridiske utøvere, surrogatbedrifter m.fl. og fortsette utredning av grunnlaget for internasjonal lovgivning), og tar sikte på å legge fram en endelig rapport i april 2013. Departementet vil se hen til resultatet av dette arbeidet i forbindelse med den ovennevnte gjennomgangen.

2.

Det er et mål at den midlertidige loven skal bidra til at barnets omsorgspersoner tar de nødvendige skritt for å sikre barna sine juridisk. Det er derfor satt en romslig frist for å søke etter loven. Ulempen med å forkorte fristen er faren for at partene da ikke skal få tilstrekkelig med tid til å områ seg, gjøre seg kjent med regelsettet og foreta de nødvendige personlige vurderinger. Videre er bakgrunnen for fristens lengde i midlertidig lov at det i dag ikke er alternative måter i barneloven/adopsjonsloven for å overføre foreldreskap med samme virkning som stebarnsadoptsjon for samboere og etter skilsmisse/død. Departementet har riktignok sendt på høring forslag til endringer i adopsjonsloven, se høringsbrev 29. oktober 2012 og svar på spørsmål nr. 4. Jeg minner imidlertid om at kjernen i lovforslaget er å gi et rettslig grunnlag for å etablere foreldreskap i sakene der foreldreskapet er registrert feil i folkeregisteret («rettesakene») for barn i Norge der dette ikke kan oppnås etter barneloven (inkludert midlertidig forskrift 23. mai 2012 om anerkjennelse av farskap for barn født av surrogatmor i utlandet) eller adopsjonsloven.

3.

Utvidelsen av personkretsen i lovforslaget til å omfatte også samboere og gifte/registrerte partnere, og derved innføre en parallell, tidsbegrenset ordning til stebarnsadoptsjon for gifte/registrerte partnere, er gjort etter en helhetsvurdering fra departementets side. Innspill i høringsrunden har hatt betydning for departementets vurdering og forslag, se lovforslaget kapittel 6.3.

Som det framgår av lovforslaget, er utgangspunktet og bakgrunnen for å utarbeide de midlertidige ordningene i forskrift og lov, identifiseringen av «rettesakene» i folkeregisteret. De fleste av disse tilfellene kan ivaretas gjennom gjeldende rett, men ikke alle. Gjennom de midlertidige ordningene er det lagt til rette for at barna i Norge født av surrogatmor i utlandet kan sikres juridiske foreldre. Det er et mål at flest mulig av omsorgspersonene til disse barna tar de nødvendige skritt for å bringe foreldreskapet i orden. Den foreslåtte utvidelse av personkretsen må ses i sammenheng med dette. Saksforholdet i «rettesakene» er forskjellig og partskonstellasjonene ulike, og utvidelsen av personkretsen vil bidra til at en større andel av målgruppen (dvs. «rettesakene») blir omfattet av den midlertidige loven. Idet utvidelsen av personkretsen kan bidra til at flere barn sikres juridisk tilknytning til sine omsorgspersoner, anses utvidelsen forsvarlig. Det legges til at det her er tale om en midlertidig lov med begrenset varighet.

4.

For de barna i Norge som er født av surrogatmor i utlandet og som befinner seg i en uavklart juridisk situasjon til en av sine omsorgspersoner, har det hastet å finne fram til en løsning. En midlertidig lov om overføring av foreldreskap vil, etter departementets vurdering, gi den raskeste og beste løsningen for disse barna.

Når det gjelder Farskapsutvalgets forslag om en begrenset adgang til stebarnsadoptsjon etter skilsmisse og etter juridisk forelders død, har vi ønsket å se dette i sammenheng med øvrige utredninger på adopsjonsfeltet. Departementet sendte 29. oktober 2012 ut høringsnotat med forslag om endringer i adopsjonsloven. I høringsnotatet har departementet uttalt at en vil følge opp Farskapsutvalgets og Adopsjonsutvalgets forslag om å åpne opp for en begrenset adgang til stebarnsadoptsjon etter skilsmisse og etter juridisk forelders død. Farskapsutvalgets utredning inneholdt utkast til lovtekst og har vært på høring tidligere. Dette forslaget var derfor ikke nærmere behandlet i høringsnotatet fra oktober 2012. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med en vurdering av adopsjonsloven og eventuelle endringer i denne. Rekkevidden av Farskapsutvalgets forslag er under vurdering i forbindelse med dette arbeidet.

5.

Haagkonferansen for internasjonal privatrett har uttrykt at saker som gjelder surrogati, vanskelig kan behandles etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. Dette innebærer at saker om surrogati ikke behandles etter reglene om internasjonale adopsjoner. På denne bakgrunn har departementet ikke foretatt en nærmere vurdering av Haagkonvensjonens bestemmelser i forhold til forslaget om midlertidig lov om overføring av foreldreskap.

Lovforslaget er vurdert i forhold til Norges forpliktelser etter menneskerettighetene, og det legges til grunn at det er i tråd med FNs barnekonvensjon at norske myndigheter bidrar til at barn bosatt i Norge sikres juridisk tilknytning til sine omsorgspersoner etter norsk rett der det er mulig. Se for øvrig lovforslaget kapittel 6.3., hvor barnets rett til å få kunnskap om sitt opphav og ivaretagelsen av surrogatmor sine rettigheter er drøftet.

6.

Som nevnt i lovforslaget er det hensiktsmessig at sakene etter den midlertidige loven behandles på samme måte som adopsjonssaker, og vedtaksmyndigheten er foreslått lagt til Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som er adopsjonsmyndighet i

Norge. Bufetat har lang og bred erfaring med å foreta de nødvendige vurderinger og avveininger som må gjøres i det enkelte tilfellet. Det legges til grunn at Bufetat med sin erfaring og kompetanse har gode forutsetninger for å vurdere de ulike problemstillingene som måtte oppstå i forbindelse med behandlingen av en søknad om overføring av foreldreskap etter den midlertidige loven.

7.

Det rettslige utgangspunktet etter barneloven er at kvinnen som føder barnet er barnets mor, jf. barne-

loven § 2. Det kan ikke gjøres unntak fra dette, noe som heller ikke er vurdert eller foreslått i høringsfor-
slaget. Formuleringen å «overføre *morskap*» blir derfor ikke helt korrekt. Lovutkastet gir på bestemte vilkår en tidsbegrenset adgang til å overføre *foreldreskap*, en adgang som er utformet med utgangspunkt i barnelovens og adopsjonslovens øvrige regler. Prinsippet om at det er kvinnen som føder barnet som er barnets mor, ligger således fast.

Vedlegg 5

Brev fra familie- og kulturkomiteen til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden, datert 7. februar 2013

Prop. 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv.

I forbindelse med behandlingen av Prop. 47 L (2012-2013) ber komiteen om svar på følgende spørsmål:

- Det vises til statsrådets svarbrev datert 24. 1. Her skriver statsråden følgende:

«Haagkonferansen for internasjonal privatrett har uttrykt at saker som gjelder surrogati, vanskelig kan behandles etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. Dette innebærer at saker om surrogati ikke behandles etter reglene om internasjonale adopsjoner. På denne bakgrunn har departementet ikke foretatt en nærmere vurdering av Haagkonvensjonens bestemmelser i forhold til forslaget om midlertidig lov om overføring av foreldreskap.»

Komiteen ber om klargjøring av hva dette betyr. Hvilken status har en uttalelse fra Haagkonferansen for internasjonal privatrett overfor denne konvensjonen? Betyr dette at barn som hevdes å være født etter avtaler om surrogati nå har mindre beskyttelse mot for eksempel menneskehandel og andre forhold som konvensjonen skal ivareta, enn andre barn som omfattes av konvensjonen?

- Det vises til lovforslaget § 2 hvor det heter:

«Dersom surrogatmoren etter norsk rett har foreldreansvar for barnet, kreves surrogatmorens samtykke til overføring av foreldreskap.»

Hva betyr begrepet foreldreansvar i denne sammenheng og i hvilke situasjoner vil det kunne være tilfelle at surrogatmor har foreldreansvar etter norsk rett?

- Kan departementet gjøre rede for premisene for og betydningen av en registrering av foreldreskap i Folkeregisteret, samt gjøre rede for forholdet mellom dette og juridisk foreldreskap etter barneloven?
- I høringen ble det fra Nettverk for Surrogatibarna vist til råd som skal være gitt fra norske myndigheter ved NAV, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet samt norske utenriksstasjoner. Det ble hevdet at disse rådene har bidratt til misforståelser, og utsagnene fra nettverket kunne oppfattes dit hen at man har benyttet seg av surrogati i «god tro» og fått inntrykk av at foreldreskap ville gå i orden. Hvilke råd har departementet gitt til potensielle brukere av surrogati som har bidratt til disse misforståelsene?
- Det vises til statsrådets svar til komiteen datert 24. 1. Her skriver statsråden følgende:

«Jeg minner imidlertid om at kjernen i lovforslaget er å gi et rettslig grunnlag for å etablere foreldreskap i sakene der foreldreskapet er registrert feil i folkeregisteret (”rettesakene”) for barn i Norge der dette ikke kan oppnås etter barneloven (inkludert midlertidig forskrift 23. mai 2012 om anerkjennelse av farskap for barn født av surrogatmor i utlandet) eller adopsjonsloven.»

Er det riktig oppfattet at lovforslaget i prinsippet gjelder alle norske par som har benyttet surrogati i utlandet og hvor en av partene fra før har juridisk far-

skap, og dermed også langt flere enn de såkalte «rettesakene»?

Av hensyn til sakens fremdrift bes det om svar så snart som mulig og senest 12. februar kl. 09.00.

Vedlegg 6

Brev fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 11. februar 2013

Prop. 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv. – svar på tillegsspørsmål

Jeg viser til brev fra familie- og kulturkomiteen av 7. februar med tillegsspørsmål til departementets svarbrev av 24. januar 2013 og Prop. 47 L (2012-2013) Midlertidig lov om overføring av foreldreskap for barn i Norge født av surrogatmor i utlandet mv.

Spørsmål 1

Haagkonferansen for internasjonal privatrett er en internasjonal mellomstatlig organisasjon. Norge er medlem av Haagkonferansen, sammen med 71 andre stater. Det er Haagkonferansen som har vedtatt Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner, og som har ansvaret for oppfølgingen av konvensjonen. Haagkonferansen arrangerer jevnlig møter med en spesialkommisjon som har som formål å gjennomgå anvendelsen av konvensjonen i praksis. Haagkonferansen har således særlig kompetanse på området, og Haagkonferansens uttalelser må tillegges stor vekt.

I Haagkonferansens "Conclusions and Recommendations and Report of the Special Commission of June 2010" er det uttalt at konvensjonen ikke er anvendelig i saker om surrogati. Dette innebærer at konvensjonen ikke kan løse de rettslige spørsmål som oppstår når et barn er født av surrogatmor i utlandet. Konvensjonen gjelder kun saker om internasjonale adopsjoner. Konvensjonen skal sikre at internasjonale adopsjoner skjer til barnets beste med respekt for barnets grunnleggende rettigheter og sikre at bortføring og handel med barn ikke skjer.

Jeg legger til grunn at de generelle menneskerettighetene nedfelt i menneskerettskonvensjonene, herunder vern mot menneskehandel, selvfølgelig gjelder for barn født ved surrogati.

Spørsmål 2

Foreldreansvaret etter norsk rett er omtalt og beskrevet i etatsbrevet fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet til Bufetat, NAV og Skatteetaten 9. oktober 2011, sist oppdatert 26. november

2012. Norsk rett har regler om etablering av farskap, morskap, medmorskap og adopsjon, og særskilte regler for etablering av foreldreansvar.

Utgangspunktet i norsk rett er at utenlandske avgjørelser ikke anerkjennes her i landet med mindre det er særskilt hjemmel for det, jf. tvisteloven § 19-16. Det foreligger ikke særskilt hjemmel i barneloven for anerkjennelse av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar. Dette betyr at foreldreansvaret som hovedregel må etableres etter norsk rett i saker der barnet er født av surrogatmor i utlandet. Når barnet er født av ugifte foreldre, følger det av barneloven § 35 at mor har foreldreansvar alene såfremt foreldrene ikke bor sammen ved barnets fødsel. Dette vil også gjelde når barnet er født av en surrogatmor, ettersom hun etter norsk rett anses som mor til barnet, jf. barneloven § 2. Foreldrene kan i slike tilfeller avtale at de skal ha foreldreansvar sammen eller at far skal ha det alene. Etter norsk rett kan foreldreansvar fraskrives før barnets fødsel, men rettsvirkningen inntreder først fra barnets fødsel. Det stilles ikke formkrav til avtalen utover at den må være skriftlig. Avtale om foreldreansvar må meldes til folkeregistermyndigheten for å være gyldig, jf. barneloven § 39.

Folkeregistermyndigheten har til oppgave å registrere foreldreansvar, og må i den forbindelse ta stilling til hvilken dokumentasjon som må framlegges av parten (e). Foreldreansvar kan registreres i folkeregisteret såfremt farskapet/morskapet er avklart etter norsk rett. I etatsbrevet nevnt ovenfor, side 9, har departementet lagt følgende til grunn:

"(...) Dersom det foreligger et dokument om overføring av "legal parentage", og andre dokumenter i saken (herunder surrogatkontrakten) som underbygger at surrogatmor har fraskrevet seg alle rettigheter og plikter overfor barnet, bør folkeregistermyndigheten normalt måtte konkludere med at surrogatmor har fraskrevet seg foreldreansvaret ved avtale."

I den midlertidige loven er det et vilkår at surrogatmor må samtykke til overføring av foreldreskap dersom surrogatmor har foreldreansvar for barnet. Denne bestemmelsen samsvarer med adopsjonsloven § 7 som bestemmer at foreldre med foreldreansvar skal samtykke til adopsjon av barn under 18 år. Med

begrepet "foreldreansvar" i forslaget til midlertidig lov menes det foreldreansvar som er fastsatt etter barnelovens regler.

Spørsmål 3

Som nevnt ovenfor er det i norsk rett regler om etablering av farskap, morskap og adopsjon, og særskilte regler om etablering av foreldreansvar. Det juridiske farskapet og/eller morskapet til et barn må være avklart før en avtale eller avgjørelse om foreldreansvar kan registreres i folkeregisteret.

Det er i norsk rett ikke gitt særskilte regler om surrogati. Det betyr at de generelle reglene gjelder. Farskap og/eller morskap etableres etter barneloven og kan overføres etter adopsjonsloven. Det å få etablert farskap er også avgjørende for å få avgjort en søknad om stebarnadopsjon. Det vises til Prop. 47 L (2012-2013), punkt 4 om gjeldende rett.

Registrering i folkeregisteret er ingen rettstiftende handling, og gir i seg selv ingen rettsvirkninger. Det betyr at barnet står uten juridisk tilknytning til sine omsorgspersoner der morskap og/eller farskap til et barn er registrert i folkeregisteret uten at det juridiske morskapet og/eller farskapet etter barneloven eller adopsjonsloven er i orden. Dette kan ikke avhjelpest ved at det for eksempel foreligger en avtale eller avgjørelse om foreldreansvar som også er registrert i folkeregisteret. En feilregistrering i folkeregisteret kan dermed ikke tre i stedet for eller "reparere" et uriktig eller manglende fastsatt foreldreskap. Dette er bakgrunnen for at feil i folkeregisteret må

rettes, og for at det legges fram et forslag til en midlertidig lov for å løse de "rettesakene" som ikke kan løses etter gjeldende barnelov, adopsjonslov eller midlertidig forskrift om farskap.

Spørsmål 4

Departementet gir generell veiledning til publikum om gjeldende rett på departementets ulike fag- og ansvarsområder, og informasjon om hvor den enkelte kan henvende seg dersom det er behov for ytterligere informasjon og veiledning. Departementet går ikke inn i, eller gir konkrete råd i enkeltsaker. Dette gjelder uavhengig av saksområde.

Når det gjelder surrogatiområdet spesielt, har departementet vært varsom med å gi generell veiledning til publikum idet surrogati/ eggdonasjon ikke er tillatt i Norge. Det legges også til at en interdepartemental arbeidsgruppe nedsatt av departementet 19. mars 2010, leverte sin rapport 28. juni 2010 med anbefalinger om håndtering av surrogatisaker, og departementet har etter dette tidspunkt i flere sammenhenger frarådet bruk av surrogati.

Spørsmål 5

Den midlertidige loven vil omfatte alle som etter loven oppfylder vilkårene for å få overført foreldreskap, og vil derved omfatte en større personkrets og flere saker enn bare de såkalte "rettesakene", se brev av 24. januar 2013, svar på spørsmål 2 og 3.